

Okruhy otázek k SZZ oboru - MAGISTERSKÉ STUDIUM UČITELSTVÍ - všeobecný základ
platné od akademického roku 2016/2017

Obecné podmínky

1. Studijním plánem stanovené předměty z pedagogiky a psychologie jsou ukončeny **státní zkouškou**. Tuto část státní zkoušky mohou studenti složit nejdříve po pedagogické praxi. Podmínkou je, že student vykonal všechny zkoušky a zápočty z pedagogiky a psychologie (bližší informace ve Studijním a zkušebním řádu UHK).
2. Státní zkouška z pedagogiky a psychologie (dále jen SZPgPs) ověřuje obecně **teoretickou a aplikační připravenost** studenta ve vybraných pedagogicko-psychologických tématech, která jsou významná pro výkon učitelského povolání. Předpokládá se také základní orientace v současném českém školství.
3. **Rámcové termíny** státní zkoušky z pedagogiky a psychologie jsou stanoveny harmonogramem příslušného akademického roku a **přesné termíny státní zkoušky** zveřejňuje studijní oddělení PdF UHK. Povinností studenta je přihlásit se předepsanou formou a ve stanoveném termínu.
4. Státní zkoušku student vykonává před nejméně **tříčlennou komisí**, složenou z vyučujících Katedry pedagogiky a psychologie a dalších externích pracovníků. Předsedu a členy komise jmenuje na návrh vedoucího katedry děkan PdF UHK.
5. Studentovi bude při SZPgPs **zadáno** (losováním nebo určením) **jedno téma z pedagogických a jedno z psychologických věd**.
6. Součástí zkoušky z pedagogiky je **znalost odborných pojmů a termínů** (a jejich vztahu k dílčím tématům), které jsou uvedeny před seznamem doporučené literatury z pedagogických věd. V průběhu státní zkoušky by měl student mimo znalostí prokázat schopnost **interpretovat názory a postoje pedagogických a psychologických autorit**, a vycházet ze **seznamu prostudované literatury**, který je povinen předložit komisi jako důkaz své odborné přípravy na examinaci.
7. Student je také povinen **předložit alespoň část svého portfolia** z průběhu dosavadních studií. Podle své volby komisi seznámí se stručným konceptem **přípravy na vyučování** podle své aprobace nebo s písemným zpracováním **řešení pedagogické situace**. (Obojí komentuje s oporou o teoretické a aplikační pohledy.) **Pokud student nepředloží portfolio komisi pro státní závěrečné zkoušky, státní zkouška nemůže proběhnout a má související důsledky**.
8. Student je hodnocen z obou částí (pedagogika a psychologie) **jednou výslednou známkou**, kterou zkušební komise sdělí a stručně zdůvodní.
9. Další podrobnosti o průběhu státní zkoušky, možnosti jejího opakování apod. stanoví **Studijní a zkušební řád UHK**.
10. Státní závěrečná zkouška patří k mimořádným událostem v životě studenta i examinátorů. Proto se očekává, že její účastníci si budou této okolnosti vědomi a tomu přizpůsobí oblečení, vystupování i vzájemnou komunikaci.

Okruhy z pedagogiky

1. Vývoj pedagogického myšlení: výchovné systémy v antice a ve středověku.
2. Vývoj pedagogického myšlení: porovnání názorů na výchovu vybraných myslitelů (J. A. Komenský, J. J. Rousseau, J. F. Herbart aj.).
3. Vývoj pedagogického myšlení: od tereziánských reforem do vzniku Československa. Přínos významných osobnosti v oblasti pedagogiky a školství v uvedeném období.
4. Vývoj pedagogického myšlení: školství a reformní hnutí v ČR v letech 1918 až 1939. Přínos významných osobností v oblasti pedagogiky a školství v uvedeném období.
5. Vývoj pedagogického myšlení: reálná podoba tzv. rozvíjejícího vyučování v ČR v letech 1948 až 1989 (socialistická pedagogika), současné alternativní výchovné systémy v zahraničí a u nás.
6. Charakteristika a analýza současné vzdělávací a školské politiky v ČR a její dopady na pedagogickou praxi. Trendy školské politiky. Vzdělávací systém v ČR (popis).
7. Vzdělávací systém v ČR v mezinárodním srovnání z hlediska hlavních sledovaných indikátorů. Pohled na ČR z hlediska vybraných hlavních aktuálních poznatků srovnávací pedagogiky (PISA, TALIS, TIMSS apod.). Evropská dimenze ve vzdělávání.
8. Celoživotní vzdělávání. Problematika pregraduálního a postgraduálního vzdělávání. Systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.
9. Učitelská profese. Specifika, vývoj v pregraduálním a postgraduální etapě.
10. Aplikace pedagogické diagnostiky a autodiagnostiky, učitelská sebereflexe pohledem školní praxe.
11. Sociální dimenze učitelství. Péče učitele o kvalitu života žáků, sociální klima, životní pohodu. Aktéři edukace jako zdroj sociální opory.
12. Sociální a pedagogická interakce a komunikace, pojetí dovedností. Motivace efektivní komunikací (efektivní a neefektivní strategie). Přístup tahem, přístup tlakem.
13. Kurikulární reforma v českém školství. Tvorba a inovace školních vzdělávacích programů. Plánování efektivní edukace. Autoevaluační školy (cíle, prostředky, legislativa, příklady inspirativní praxe, autoevaluační praxe, příklady metod).
14. Inovativní didaktické přístupy, aktivizace žáků ve výuce – význam a prostředky. Tematické projekty na ZŠ a SŠ. Didaktické inovace pohledem studovaných oborů.
15. Pedagogický výzkum v podmínkách základní a střední školy. Akční výzkum učitele. Druhy výzkumů a fáze výzkumné činnosti. Příklady z vlastní výzkumné činnosti.
16. Systém současného školního poradenství a prevence. Role výchovného poradce, školního metodika prevence a role třídního učitele.
17. Morální vývoj a morální výchova z osobnostně psychologického hlediska. Metody mravní výchovy.
18. Etická a multikulturní výchova jako didaktický systém. Interkulturní a transkulturní přístup. Problematika předsudků a stereotypů ve vzdělávání a pedagogické profesi. Pedagogická a didaktická aplikace této problematiky.
19. Výchova k partnerství, manželství a rodičovství jako didaktický systém. Vztahy mezi partnery a jejich vývoj, aplikace do pedagogické praxe.
20. Mediální výchova a vyučování s mediální podporou. Cíle a obsah mediální výchovy.
21. Klíčové kompetence žáků na ZŠ a SŠ – význam, podstata a prostředky jejich rozvoje. Aplikace do výuky, problematika hodnocení klíčových kompetencí žáků.
22. Učitel a nespolupracující žák. Řešení problémových situací ve výuce s nespolupracujícími žáky.
23. Charakteristika sociálně narušených jedinců, osob s neadaptivním i amorálním chováním, preventivní opatření. Metody, možnosti a meze převýchovy.
24. Příčiny, projevy a prevence sociálně patologických jevů na ZŠ a SŠ.
25. Inkluzivní vzdělávání. Žáci se specifickými potřebami v pedagogické praxi v systému vzdělávání v ČR. Mezinárodní pohled, zkušenosti ze zahraničí.

Literatura z pedagogiky

- BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998.
- ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2007.
- ČAPEK, R. *Pedagogická praxe pro studenty - Od hospitace k souvislé praxi*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.
- ČAPEK, R. *Pedagogická praxe pro studenty - Alternativní vyučovací hodina*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002.
- DOLEŽALOVÁ, J. *Vzdělávání - výuka – cíle - obsah výuky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
- DOLEŽALOVÁ, J. *Funkční gramotnost*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M. *Učitel. Příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.
- HÁBL, J., JANIŠ, K. ml. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010.
- HORKÁ, H., HRDLIČKOVÁ, A. *Výchova pro 21. století*. Brno: Paido, 1998.
- JANÍK, T. a kol. *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky*. Brno: MU, 2013.
- JANIŠ, K., KRAUS, B., VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- JANIŠ, K., LOUDOVÁ, I., JANIŠ, K. *Frekventované pojmy z oblasti teorie výchovy (slovník)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011.
- JANIŠ, K., LOUDOVÁ, I. *Vybraná témata z teorie výchovy (studijní opora)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011.
- JANIŠ, K. *Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy (CCV)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008.
- JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1995.
- KALHOUS, Z., OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2006.
- KASÁČOVÁ B. *Učitel, profesia a příprava*. Banská Bystrica . Acta Universitatis M. Belii, s. 151. ISBN 80-8055-702-0.
- KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008.
- KORTHAGEN, F. et all. *Didaktika realistického vzdělávání učitelů*. Brno : Paido, 2011, s. 293, ISBN 978-80-7315-221-5
- KRAUS, B. a kol. *Sociologie výchovy*. Hradec Králové: PedF, 1985.
- KREJČOVÁ, L. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada, 2011.
- KREJČOVÁ, V. (ed.) *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996.
- LENCZ, L. a kol., O. *Etická výchova, metodický portál 2*. Praha : Luxpress 2005.
- MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. Brno: MU, 1990.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, Š, ŠVEC, V. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno : Paido, 2005. s. 134. ISBN 80-7315-102-2.
- MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: CDVU MU, 1995.
- MARKOVÁ, K., URBÁNEK, P. *Praktická příprava učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů: realita, problémy, perspektiva*. In: VAŠUTOVÁ, J. et. All. *Vzděláváme budoucí učitele*. Praha: Portál, 2008, s. 79 - 110. ISBN 978-80-7367-405-2.
- MEŠKOVÁ, M. *Motivace žáků efektivní komunikací*. Praha: Portál, 2012.
- MŠMT. *České školství v mezinárodním srovnání*. Praha: MŠMT, 2015 (resp. aktuální verze).
- NOVÁKOVÁ, M. a kol. *Učíme etickou výchovu*. Praha : Etické fórum ČR, 2006.
- PASCH, M. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál, 1999.
- PETTY, G. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996.
- PÍŠOVÁ, M. et all. *Mentoring v učitelství*. Praha : Univerzita Karlova, 2011, s. .204, ISBN 978-80-7290-589-8.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001.

PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha: Portál, 1999.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha: VŠO, 2006.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001.

PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009.

PRŮCHA, J. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006.

SKALCOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007.

SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál, 1999.

SPIPKOVÁ, V. a kol. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004.

SVATOŠ, T. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace*. Hradec Králové: Gaudeamus 2009.

SVATOŠ, T. *Malá didaktika*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009.

SVATOŠ, T. *Studentské portfolio jako zdroj poznání postojů začínajících studentů učitelství*. Pedagogika, LVI, 2006.

SVATOŠ, T. *Obraz začínajících studentů učitelství ve studentském portfolio*. IN JANÍK, T., ŠVEC, V. K perspektivám školního vzdělávání. Brno: Paido, 2009.

ŠEĎOVÁ, K. ŠVARČEK, R., ŠALAMOUNOVÁ, Z. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál 2012.

ŠIMONÍK, O. *Začínající učitel*. Brno: Paido, 1994.

ŠIMONÍK, O. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD, 2005.

ŠKODA, J., DOULÍK, P. *Psychodidaktika*. Praha: Grada, 2011.

ŠVARCOVÁ, E. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009.

VACEK, P. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000, 2002.

VACEK, P. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.

VALIŠOVÁ, A. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011.

VRABCOVÁ, D., JANIŠ, K. *Vybrané kapitoly z vývoje novodobé české školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008.

VRABCOVÁ, D., JANIŠ, K. *Vybrané pedagogické osobnosti východních Čech: sborník studijních textů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.

Rámcové vzdělávací programy

Okruhy z psychologie

1. Biologická a sociální determinace lidské psychiky. Dědičnost, prostředí. Zrání, učení. Socializace. Vývoj a utváření osobnosti.
2. Poznávací procesy. Vnímání, pozornost, paměť, fantazie.
3. Myšlení a řeč. Myšlenkové operace. Piagetova teorie kognitivního vývoje.
4. Emoce a vůle. Emoční inteligence. Analýza volního procesu.
5. Vývoj jedince v raném dětství z hlediska socializace, vývoj psychických procesů, stavů, vlastností. Základní vývojové potřeby. Deprivace.
6. Vývoj jedince v mladším školním věku z hlediska socializace, vývoje psychických procesů, stavů, vlastností. Školní zralost.
7. Vývoj jedince v pubertě a adolescenci z hlediska socializace, vývoj psychický procesů, stavů, vlastností. Znaky zralé osobnosti.
8. Sebepojetí a identita. Já a osobnost. Utváření já, sebehodnocení, sebeúcta, self- efficacy, potřeba autonomie. Kompetence.
9. Osobnost a její struktura. Typologie osobnosti.
10. Inteligence - vliv dědičnosti a prostředí, teorie. Vývojové poruchy inteligence a jejich dopad na možnost učení.
11. Obecné pojetí motivace. Aspirační úroveň. Vnitřní a vnější motivace, výkonová motivace. Atribuce. Potřeby.
12. Utváření osobnosti v náročných životních situacích, coping, zdroje zátěže u dospívajících. Syndrom vyhoření v profesi pedagoga.

13. Sociální skupiny. Vymezení sociálních skupin. Malá sociální skupina, skupinová dynamika, fáze vývoje skupiny, vlastnosti sociální skupiny. Status, sociální role.
14. Postoje – struktura a formování. Teorie postojevé změny. Předsudky a stereotypy.
15. Psychologická analýza procesu učení. Specifické rysy lidského učení. Behaviorální, kognitivní a humanistické teorie učení. Studijní styly.
16. Psychologie vedení žáků a školní třídy, vedení sociální skupiny. Klima třídy a školy. Zjišťování a měření klimatu třídy, možnosti ovlivnění. Sociometrie.
17. Psychologická problematika školní úspěšnosti. Pedagogicko-psychologická diagnostika žáků. Etika a zásady diagnostického procesu.
18. Psychologie kontroly, hodnocení a zkoušení. Normy a kritéria hodnocení. Známkování a alternativní způsoby hodnocení.
19. Psychologie morálky. Piagetova a Kohlbergova teorie morálního vývoje. Normy – jejich vznik, typy a působení. Proces interiorizace norem. Konformita. Prosociální chování.
20. Poruchy psychického vývoje. SPU, ADD, ADHD, PAS.
21. Mezilidská komunikace – verbální, neverbální komunikace. Funkce komunikace, komunikační styly. Specifika komunikace z hlediska věku a úrovně mentálního vývoje.
22. Sociální percepce - druhy, základní chyby percepce. Chyby sociální percepce u pedagogů. Sebepercepce.
23. Sociální vliv. Sociální facilitace a inhibice, deindividuace, efekt přihlížejícího, vyhovění a poslušnost, skupinové rozhodování.
24. Psychologie rodiny. Vývojové trendy současné rodiny a jejich dopad na dítě. Funkce rodiny, styly výchovy, výchovné přístupy v současné rodině.
25. Psychické poruchy v dětství a dospívání. Úzkost a neurózy. Deprese. Poruchy příjmu potravy.

Literatura z psychologie

- ATKINSONOVÁ, R. L. a kol. *Psychologie*. Praha: Portál, 2012.
- ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: UK, 1993.
- ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování: teorie a praxe*. Praha: UK, 1997.
- ČÁP, J. a J. MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.
- ČÁP, J. a DITTRICH, Z. *Utváření osobnosti v náročných životních situacích*. Praha: SPN, 1968.
- FOTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997.
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.
- HAYESOVÁ, M. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998.
- HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál, 1997.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2009.
- HEWSTONE, M. a W. STROEBE. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006.
- HRABAL, V. a V. HRABAL ml. *Diagnostika*. Praha: Karolinum, 2004.
- JUKLOVÁ, K. *Základy obecné psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- JUKLOVÁ, K. a R. SKORUNKOVÁ. *Základy psychopatologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001
- LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998.
- LAŠEK, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002.
- LAŠEK, J. *Kapitoly ze sociální psychologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- MACEK, Z. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997.
- PIAGET, J. a B. INHELDER. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2010.
- PLHÁKOVÁ, A. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2011.
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie: Příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004.

- SKORUNKOVÁ, R. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové, Gaudeamus, 2013.
- SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister and Principal, 2002.
- VACEK, P. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000.
- VACEK, P. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků*. Metodické náměty k realizaci průřezových témat. Praha: Portál, 2008.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2001.